

Etnologai mano, kad ši šventė pirmiausia yra krikščioniška šventė, kuri vadinama Švenčiausios Mergelės Marijos dangun ėmimo diena. Tačiau šventės tradicijos persipina su pagonybės laikų papročiais.

„Ši šventė tarsi susigrobusi tam tikrą dalį senųjų papročių, ko gero, dar iš pagonybės laikų. Ji švenčiama tuo laiku, kai jau subrandintas derlius. Marijos paveikslas paveldėjęs daugybę ikikrikščioniškųjų dievų savybių – ji kaip viso ko globėja. Kad šventė atėjo iš senų laikų, rodo ir pats pavadinimas. Retai kada sakoma „Marijos dangun paėmimo šventė“. Dzūkijoje vadinama „kopūstine“, nes tai metas, kai kopūstai jau baigia sukti galvas. Svarbu, kad jie užaugtų kieti, kad kirmėlės jų nepribaigtų. Todėl moterys apglostydavo kopūstus tikėdamos, kad atkreips dieviškųjų galių dėmesį, o žiemą turės, ką valgyti“, – pasakoja N.Marcinkevičienė.

Padėka dievybėms už naują derlių

Labiausiai žinomas, iki šių dienų išlikęs paprotys – žolynų šventinimas. Žmonės į bažnyčias nešasi ne tik gėlių puokštes, bet ir naujo derliaus vaisius ar daržoves.

„Ko gero, kažkada buvo aukojama dievams, gal deginami ar užkasami kažkokie vaisiai ar javai. Dabar aukojimo procesas kitoks. Nunešama į bažnyčią ir pašventinama. Tam tikromis maldomis tas vaisius ar daržovė užkalbami. Pašventinama šventuoju vandeniu“, – teigia specialistė.

Labai ilgai buvo tikima, kad iki žolinės galima valgyti šviežią obuolį, ropę ar ridiką, tačiau kepti duoną ar net šviežias bulves draudžiama. Tikėta, kad kol už naują derlių nepadėkota dievams, gamtai, o vėliau Šv. Mergelei Marijai, valgyti negalima, nes taip būtų laužomos tam tikros normos.

„Iki šių dienų išliko tikėjimas, ypač Dzūkijoje – Rytų Lietuvoje, kad moterys, kurios turi mirusių vaikų, iki žolinės negali valgyti naujo derliaus vaisių – obuolių, slyvų, kriaušių, kai kurios net ir uogų. Pačios moterys aiškina, kad Žolinė – didelė šventė ir per ją Marija apdovanos vaikus vaisiais. Jei moterys iki žolinės valgys vaisių, tai jų vaikai negaus“, – pasakoja N.Marcinkevičienė.

„Apie Širvintas yra sakoma, kad jų vaikai springs. Kitos sakydavo, jog bijo valgyti, kad dievas nenubaustų ir kiti vaikai nemirtų. Tai susiję su auka. Moterys, kurių vaikai mirę, yra labai jautrios. Jos nerimauja ne tik dėl gyvų vaikų, bet ir dėl esančių aname pasaulyje. Jos ilgiau išlaikė tokį paprotį“, – teigia pašnekovė.

Primena Kūčių vakarienę

Šiuo metu jau beveik pamiršta tradicija – vadinama „naujienuo diedais“. Įdomu tai, kad per Žolinę buvo laikytasi panašių papročių kaip ir per kūčias – gaminami patiekalai, kuriais vaišinasi susirinkusi giminė.

„Užfiksuota, jog gaminamos vaisės. Panašiai kaip per Kūčias, tik iš naujo derliaus gaminama dvylika patiekalų. Kepama duona, ragaišis, bandelės, bulvės, visa, kas užauginta. Vaisintis sueina giminės. Yra uždegama žvakė ir leidžiama per rankas apie stalą. Nešama aplink valgius. Vaišinamasi, o ko šeima ar giminės nesuvalgo, neša elgetoms. Atiduoda žmonėms, kurie galbūt neturi, kur užsiauginti vaisių ar daržovių. Taip pagerbiami protėviai. Tikima, kad anapus išėję giminės yra galingi, todėl jiems įsiteikiame per malda, per auką, jie gali paveikti, kad derlius būtų geras, o tai, kas likę laukuose būtų laiku nuimta“, – pasakoja N.Marcinkevičienė.

Šventinti žolynai apsaugo nuo negandų

Seniau papročių laikyta, dabar per Žolinę retai kada pamatysi jaunas moteris, nešančias į bažnyčią žolynus.

„Buvo nešamos ir darželio, ir laukų gėlės ar žolės, pvz., kietis, tokia patvorių žolė. Pagal seną tikėjimą, kietis, turintis specifinį kvapą, kaip ir pelynas, atbaido piktašias jėgas. Pašventinti bažnyčioje kiečiai buvo sudedami kryžiumi. Tokius kryželius užkišdavo ant aukšto ar ant palangės, kad saugotų namus nuo pikto. Taip pat buvo šventinama ir usnis. Tačiau pašventintą ją apkasdavo lauke šaknimis aukštyn – tai susiję su chtoniškuoju pasauliu, piktosiomis dvasiomis. Tikėta, kad piktžolės neaugs. Usnį dėdavo aruode, kad pelės javų nekramtytų. Taip darydavo ir Žemaitijoje“, – teigia specialistė.

Pasak N.Marcinkevičienės, darželio gėlių šventinimo paprotį galėjo nulemti legenda apie tai, kad, mirus Marijai, jos karstas buvo išpuoštas gėlėmis. Kai jos kūnas ir siela buvo paimti į dangų, karste žmonės rado daug gėlių, todėl stengiamasi neštis šventinti kuo gražesnes gėles.

Šalčininkų rajone ir dabar Žolinės proga vyksta atlaidai. Ateina minios žmonių, tačiau tik vienas kitas atsineša žolyną. Bet juk žolynai ir yra šios šventės esmė.

„Pašventintas gėlytes reikėtų laikyti namuose, kai nužydi, galima kur nors užkišti, jokių būdu neišmesti, atėjus laikui sudeginti. Šventinti galima puokštes, bet jas vadina vainikais. Galimas dalykas, kad kai kur per Žolinę pinti vainikai. Nes vainikas yra ratas, kuris reiškia neprieinamumą, apsaugą nuo negandų. Tam tarnauja žolynai“, – teigia specialistė.

„Vilniaus, Trakų rajone iki šių dienų išlikęs paprotys šventinti visą derlių, esantį darže ar laukuose. Dar ir dabar galima pamatyti, kaip į bažnyčią nešamos dar neiškultos kviečių ar rugių varpos, obuoliai, suverti ant pagaliukų. Tradicija – šventinti obuolius – išliko ilgiausiai, galbūt todėl, kad jie siejami su rojaus vaizdiniu. Pašventintus obuolius žmonės pasidalina ir suvalgo, kad jie nesimėtytų. Nešasi morkas, ar mažesnę kopūstą. Kai kurias daržoves sušeria gyvuliams, kai ką džiovina, kad paskui turėtų vaistams“, – sako Papročių ir apeigų skyriaus vadovė.

Pašventintos darželio gėlės laikomos tam, kad vėliau sudžiovintos būtų sudėtos į pagalvėlę. Mirus žmogui, tokia pagalvėlė buvo dedama mirusiajam į karstą. Dabar deda tik keletą žolių po pagalvėlę. Tikėta, kad žolės padės mirusiojo sielai atsiskirti nuo šio pasaulio ir pakilti į dangų.

Visuomenei trūksta informacijos

Gaila, tačiau šios šventės papročiai baigia išnykti. Šventės esmė tampa pats faktas, jog nereikia eiti į darbą, žmonės gali pailsėti. Pasak etnografe, taip yra todėl, kad apie šią šventę mažai kalbama.

„Manau, kad visuomenei neišaiškinta šios šventės prasmė. Ar mes esame tikintys ar ne, bet turime progą pasidžiaugti visu tuo, ką mums davė gamta ar užaugino Dievas. Galų gale smagu susirinkti giminėms. Žmonės sakydavo – kuo daugiau giminių susirenka per Žolinę, tuo geresni ir linksmesni bus kiti metai. Kodėl nepadarius tokios šventės, kurios metu susirinkę pamąstytume ne apie tai, ką turime nuolat, ar perkame „Maximoje“, bet kuo mes dabar galime pasidžiaugti kartu su visa gimine. Grybai, mėlynės, pradėjusios sirpti spanguolės yra gamtos dovana, ko nereikia nei sėti, nei pjauti. Ši diena turi būti skirta susimąstyti, kad gamta yra tikras stebuklas. Turėtume jai padėkoti“, – teigia etnografė.

Ši krikščioniška šventė buvo švenčiama ir kitose Europos šalyse. Lenkijoje dar ir dabar pinami, ir šventinami dekoratyviniai vainikai, kurie nešami per procesijas, tačiau kiti papročiai neišliko.